ISSN: 2181-3906
2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 2 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

AGRESSIYA HÁM ZULIMLIQ ÁHMIYETI HAQQINDA MAǴLIWMATLAR

Mustafaeva Gulayda Jalǵasbay qizi
Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student.
Karamatdinova Shaxnoza Ashirbay qizi
Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student.
Allayarova Gulnur Kenesbayevna
Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student.
Iniyatova Aqmaral Shingis qizi
Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti student.

https://doi.org/10.5281/zenodo.18729498

Annotaciya. *Bul ilimiy maqalada agressiya hám zulımlıq túsinikleriniń teoriyalıq-metodologiyalıq tiykarları, olardıń biologiyalıq, psixologiyalıq hám sociallıq faktorları jáne jámiettiń rawajlanıwına tásiri kompleksli qatnas tiykarında tallandı. Izertlew dawamında agressiyanıń individual sezimlik jaǵday hám minez-qulıq forması sıpatındaǵı ózgeshelikleri, zulımlıqtıń bolsa sistemalı hám dawamlı sociallıq qubılıs sıpatındaǵı belgileri ashıp berildi.*

Sonday-aq, balalıq dáwirindegi travmatikalıq tájiriybeler, sociallıq teńsizlik, mádeniy stereotipler, málimleme ortalıǵınıń tásiri hám de neyropsixologiyalıq faktorlar agressiya qáliplesiwinde áhmietli rol oynaytuǵını tiykarlap berildi. Maqalada agressiya hám zulımlıqtıń shaxs ruwxıy salamatlıǵı, sociallıq turaqlılıq hám ekonomikalıq rawajlanıwǵa unamsız tásiri sáwlelendirildi.

Tayanish sózler: *Agressiya, zulımlıq, konfliktologiya, psixologiyalıq tásir, sociallıq ortalıq, huqiqiy mádeniyat, profilaktika, psixologiyalıq jaǵday.*

INFORMATION ON THE IMPORTANCE OF AGGRESSION AND OPPRESSION

Abstract. *This scientific article analyzes the theoretical and methodological foundations of the concepts of aggression and oppression, their biological, psychological, and social factors, as well as their impact on societal development, based on a comprehensive approach. In the course of the study, the features of aggression as an individual emotional state and a form of behavior were revealed, and the features of oppression as a systemic and continuous social phenomenon. It was also substantiated that traumatic experiences of childhood, social inequality, cultural stereotypes, the influence of the information environment, and neuropsychological factors play an important role in the formation of aggression. The article highlights the negative impact of aggression and oppression on personal mental health, social stability, and economic development.*

Keywords: *Aggression, oppression, conflictology, psychological impact, social environment, legal culture, prevention, psychological state.*

Kirisiw

Agressiya hám zulımlıq adamzat rawajlanıwı dawamında bárqulla bar bolǵan, biraq mazmunı, kólemi hám kórinis formaları tariyxıy sharayatqa qarap ózgergen quramalı sociallıq-psixologiyalıq qubılıslar bolıp esaplanadı. Agressiya eń dáslep shaxstıń ishki emocional jaǵdayı menen baylanıslı bolıp, kóbinese ashıw, ápret, ókpe, frustratsiya sıyaqlı keshirmeler nátiyjesinde júzege shıǵadı. Ol tuwri yaki natuwri tárizde basqalarga ziyan jetkeriwge qaratilgan háreket, múnásibet yaki niyet sipatında kórinedi.

Zulım bolsa agressiyanıń sistemalı, dawamlı hám kóbinese sociallıq strukturalarǵa sińip ketken forması bolıp esaplanadı. Onda kúshli hám kúshsiz arasındaǵı teńsalmaqsızlıq ayqın kózge taslanadı hám ádalacızlıq tiykarǵı ólshem sıpatında kórinedi. Ilimiy ádebiyatlarda agressiya biologiyalıq, psixologiyalıq hám sociallıq faktorlar birliginde talqılanadı. Biologiyalıq jantasıw agressiyanı insannıń evolyuciyalıq rawajlanıwı procesinde qáliplesken qorǵanıw mexanizmi sıpatında kóredi. Insan qáwipke dus kelgende yaki óz mápine qáwip sezgende agressiv reakciyalar payda bolıwı múmkin.

Psixologiyalıq qatnas bolsa agressiyanı ishki qarama-qarsılıqlar, ruwxiy basım, frustratsiya hám qanaatlandırılmagan mútájlikler menen baylanıstıradı. Sociallıq jantasıwda agressiya úyrenilgen minez-qulıq sıpatında talqılanadı, yaǵnıy shaxs óz átirapında baqlaǵan zorlıq úlgilerin tákirarlaydı. Demek, agressiya kóp faktorlı process bolıp, onı bir sebep penen túsindirip bolmaydı.

Zulım bolsa keńirek sociallıq kategoriya sıpatında qaraladı. Ol kóbinese siyasiy, ekonomikalıq yamasa mádeniy strukturalarda bekkemlenip qaladı. Máselen, shańaraqlıq múnásibetlerde bir táreptiń turaqlı ústinligi hám ekinshi tárepti basım astında uslap turıwı zulımlıq forması sıpatında bahalanadı. Miynet qatnasıqlarında basshı tárepinen xızmetkerge qarata sistemalı kemsitiw yamasa qáwipler de zulımlıq kórinisi bolıp tabıladı. Jámiyet kóleminde bolsa ayırım toparlardıń basqa toparlarǵa salıstırǵanda turaqlı diskriminaciyası, huqıqların sheklew yaki sociallıq imkaniyatlardan ayırıw jaǵdayları zulımlıq túsinigine kiredi. Agressiya hám zulımlıqtıń shaxs psixikasına tásiri júdá kúshli. Turaqlı agressiv ortalıqta jasagan insanda qáweter, qorqiw, depressiya, ózine iseniminiń tómenlewi baqlanadi.

Zulımlıq qurbanı bolǵan shaxs ózin qádirsiz seziniwi, sociallıq baylanıslardan shıǵıwı, hátte óz janına qastıyanlıq etiw pikirine barıwı múmkin. Sonıń menen birge, agressivlik háreketti ámelge asırıwshı shaxs ta unamsız aqıbetlerge dus keledi, sebebi zorlıq turaqlı ishki qarama-qarsılıq hám sociallıq ajıralıwǵa alıp keledi. Agressiya kóbinese qısqa muddetli emocional jarılıw sıpatında júzege shıǵadı. Máselen, kútilmegen sátsizlik yamasa sógis nátiyjesinde shaxs tez reakciya kórsetedi. Zulım bolsa kóbirek sistemalı hám uzaq dawam etetuǵın process bolıp, onda maqsetli basım hám qadaǵalaw bar boladı. Agressiya bir mártelik bolıwı múmkin, biraq zulımlıq turaqlı tákirarlanadı hám ádette kúsh teńsizligine tiykarlanadı. Jámiyet rawajlanıwında agressiya hám zulımlıqtı úyreniw úlken áhmiyetke iye. Sebebi bul hádiyseler jınayachılıq, sociallıq turaqsızlıq hám ruwxıy keselliklerdiń artıwına sebep bolıwı múmkin.

Balalıq dáwirinde zorlıqqa dus kelgen shaxslar úlken jasta agressivlik minez-qulıqqa beyim bolıw itimalı joqarı. Demek, tárbiya hám sociallıq ortalıq agressiyanıń aldın alıwda sheshiwshi faktor esaplanadı. Bilimlendiriw mákemelerinde baqlanatuǵın bulling hádiysesi agressiya hám zulımlıqtıń ayqın mısalı bolıp tabıladı. Bunda kúshlirek oqıwshı yamasa topar ázzilew oqıwshını turaqlı túrde kemsitedi. Bul jaǵday balanıń psixologiyalıq rawajlanıwına qatań zıyan jetkeredi. Sonıń ushın mekteplerde psixologiyalıq xızmetti kúsheytiw, oqıwshılarǵa empatiya hám keńpeyillikti úyretiw zárúr. Shańaraqta agressiya hám zulımlıqtıń aldın alıw ushın salamat qarım-qatnas mádeniyatın qáliplestiriw áhmietli.

Ata-analar perzentlerine kúsh kórsetiwsiz tárbiya usılların qollanıwı, sezimlik qadaǵalawdı úyreniwi lazım. Shańaraq ortalıǵında húrmet hám óz-ara túsinisiw ústin bolsa, agressivlik is-háreketler azayadı. Jumıs ornında mobbing dep atalıwshı psixologiyalıq basım túri de zulımlıqqa kiredi.

Basshı yamasa kásipleslerdiń bir xızmetkerge qarata turaqlı kemsitiwi, ajıratıwı yamasa tiykarsız sınǵa alıwı shaxstıń miynet ónimdarlıǵın tómenletedi hám ruwxıy salamatlıǵına zıyan jetkeredi. Sonlıqtan miynet nızamshılıǵında xızmetkerlerdiń huqıqların qorǵaw mexanizmleri áhmietli orın ieleydi. Siyasiy dárejede zulımlıq insan huqıqlarınıń buzılıwı menen baylanıslı boladı. Sóz erkinliginiń shekleniwi, ádalacız sud processleri, kúsh isletiw arqalı basqarıw sıyaqlı jaǵdaylar jámiette qorqınısh hám isenimsizlik ortalıǵın qáliplestiredi. Bunday sharayatta sociallıq narazılıq kúsheyedi hám turaqlılıq izden shıǵadı.

Agressiya hám zulımlıqtıń aldın alıw kóp basqıshlı qatnastı talap etedi. Bárinen burın, shaxs dárejesinde sezimiy intellektti rawajlandırıw zárúr. Insan óz ashıwın ańlap, onı konstruktivlik jol menen bildiriwdi úyreniwi kerek. Ekinshiden, shańaraqlıq hám bilimlendiriw ortalıǵında zorlıqqa mawasasız múnásibet qáliplesiwi kerek. Úshinshiden, jámiette ádillik principlerin bekkemlew, nızam ústinligin támiyinlew arqalı zulımlıqtıń sistemalı kórinislerine shek qoyıw múmkin. Empatiya agressiya hám zulımlıqqa qarsı eń nátiyjeli qurallardan biri.

Basqanıń sezimlerin túsiniw hám seziw qábileti zorlıq etiw itimalın azaytadı.

Psixologiyalıq treningler, konfliktologiya boyınsha shınıǵıwlar hám sóylesiw mádeniyatın arttırıwǵa qaratılǵan baǵdarlamalar unamlı nátiyje beredi. Agressiya hám zulımlıq mashqalasın jáne de tereńirek talqılaw ushın olardıń tariyxıy evolyuciyasına názer taslaw zárúr. Adamzattıń áyyemgi dáwirlerinde agressiya kóbirek tiri qalıw instinkti menen baylanıslı bolǵan. Azıq-awqat, aymaq yamasa qáwipsizlik ushın gúres procesinde kúsh isletiw tábiyiy qorǵanıw mexanizmi sıpatında payda bolǵan. Biraq jámiyet rawajlanıp, huqiqiy hám ádep-ikramlılıq normalar qáliplesken sayın agressiyanı sheklew zárúrlikke aylangan. Civilizaciya rawajlanıwı negizinde zorlıqtı qadaǵalaw hám tártipke salıw procesi sıpatında da talqılanıwı múmkin.

Nızamlar, sud sisteması hám ádep-ikramlılıq qádiriyatlar insanlardıń bir-birine zıyan jetkeriwin azaytıw maqsetinde payda bolǵan. Zulımlıqtıń tariyxıy formaları bolsa kóbirek jámiyetlik dúzimler menen baylanıslı halda kórinedi. Qulshılıq sisteması, feodallıq ǵárezlilik, koloniallıq siyasatı sıyaqlı jagdaylar tariyxta zulımlıqtıń institucionallıq kórinisleri sıpatında atap ótiledi. Bul processlerde kúsh hám hákimiyatqa iye toparlar basqalar ústinen ekonomikalıq, siyasiy yamasa mádeniy ústinlik ornatqan. Zulımlıqtıń bunday formaları tek jeke erkinlikti sheklep qoymastan, al pútkil jámiyettiń rawajlanıwın páseytken. Sebebi ádalacızlıq hám teńsizlik bar jerde dóretiwshilik hám innovaciya tolıq kórinise almaydı.

Zamanagóy dáwirde agressiya hám zulımlıq jańa formalarda kórinbekte. Málimleme texnologiyalarınıń rawajlanıwı menen kiberagressiya hám kiberzulımlıq túsinikleri payda boldı. Sociallıq tarmaqlarda sógiw, qorqıtıw, jeke maǵlıwmatlardı járiyalaw sıyaqlı háreketler insannıń ruwxıy salamatlıǵına úlken zıyan jetkeriwi múmkin. Virtual mákanda islengen agressiya kóbinese anonimlik artında jasırıngan bolıp, bul bolsa onı anıqlaw hám jazalawdı qıyınlastıradı. Sonlıqtan sanlı sawatlılıq hám onlayn etikanı qáliplestiriw áhmietli máselege aylanǵan.

Agressiyanıń gender tárepleri de ayrıqsha itibardı talan etedi. Izertlewler sonı kórsetedi, erkekler kóbirek fizikalıq agressiyaǵa beyim bolsa, hayallar kóbirek tikkeley emes yamasa psixologiyalıq agressiyanı qollanıwı múmkin. Biraq bul uliwmalastırılgan juwmaqlar bolip, hárbir shaxs individual ózgesheliklerge iye. Gender stereotipleri geyde agressiv is-háreketti aqlaw quralına aylanıwı múmkin, máselen, "er adam kúshli bolıwı kerek" degen nadurıs kózqaras zorlıqtı xoshametlew itimalı bar.

Sonıń ushın tárbiya procesinde gender teńligi hám óz-ara húrmet principlerin bekkemlew áhmietli. Zulımlıqtıń ekonomikalıq aqıbetleri de sezilerli. Jumıs ornında turaqlı basım astında islegen xızmetkerdiń nátiyjeliligi tómenleydi, kesellik dem alısı kóbeedi hám kadrlar almasıwı kúsheedi. Bul bolsa shólkem ushın materiallıq zıyan keltiredi. Jámiyet kóleminde bolsa teńsizlik hám diskriminaciya ekonomikalıq resurslardıń ádalacız bólistiriliwine alıp keledi. Nátiyjede kámbaǵallıq tereńlesedi hám sociallıq qarama-qarsılıqlar kúsheedi.

Demek, zulımlıqqa qarsı gúres tek ǵana ádep-ikramlılıq emes, al ekonomikalıq zárúrlik bolıp tabıladı. Agressiya hám zulımlıqtıń mádeniy faktorları da bar. Ayırım jámiyetlerde zorlıqqa bolǵan keńpeyillik joqarı bolıwı múmkin, basqalarında bolsa qatań qaralawshılıq bar. Ǵalaba xabar quralları hám kino ónimlerinde zorlıq saxnalarınıń kópligi de jaslardıń sanasına tásir kórsetedi. Eger agressiya qaharmanlıq yaki kúsh belgisi sıpatında súwretlense, ol unamlı model sıpatında qabıl etiliwi múmkin. Sol sebepli mádeniy ónimlerde juwapkershilikli qatnas úlken áhmietke ie. Psixologiyalıq kózqarastan, agressiyanı konstruktivlik baǵdarǵa burıw imkaniyatı bar. Sport, dóretiwshilik jumis yaki sociallıq belsendilik arqalı shaxs óz energiyasın unamlı maqsetlerge bagdarlawı múmkin. Máselen, jawıngerlik ónerleri tek fizikalıq kúshti emes, al intizam hám ózin-ózi qadaǵalawdı da úyretedi. Bul bolsa agressiv impulslerdi basqarıwǵa járdem beredi. Demek, agressiyanı pútkilley joq etiw emes, al onı qadaǵalaw astına alıw hám unamlı kanalǵa baǵdarlaw nátiyjelirek strategiya esaplanadı. Huqıqıy sistema agressiya hám zulımlıqtı jılawlawda áhmietli qural esaplanadı. Jınayat kodeksleri zorlıq háreketlerine jazanı belgileydi, puqaralıq nızamshılıǵı bolsa zıyan kórgen shaxstıń huqıqların tiklew mexanizmlerin názerde tutadı. Biraq nızamlar nátiyjeli islewi ushın olardıń orınlanıwı támiyinleniwi hám jámiette huqıqıy mádeniyat joqarı bolıwı kerek. Bolmasa, jazadan qashıw sezimi agressivlik is-háreketti xoshametlewi múmkin. Agressiya hám zulımlıq máselesinde profilaktika birinshi áhmiyetke iye.

Balalarda erte jastan emocional sawatlılıqtı rawajlandırıw, kelispewshiliklerdi tınısh jol menen sheshiw kónlikpelerin qáliplestiriw keleshekte zorlıqtıń azayıwına xızmet etedi.

Psixologiyalıq xızmetlerdiń bar ekenligi, isenim telefonları hám másláhát orayları zulımlıq qurbanlarına járdem kórsetiwde áhmietli rol oynaydı. Sonday-aq, sociallıq ádillik principlerin bekkemlew agressiya hám zulımlıqtı azaytadı. Eger shaxs ózin qádirlengen hám qorǵalǵan dep sezse, ol zorlıqqa kemirek beyim boladı. Teń imkaniyatlar, ádil bólistiriw hám ashıqtan-ashıq sóylesiw jámiettiń turaqlılıǵın támiyinleydi. Solay etip, agressiya hám zulımlıq kóp qırlı, quramalı hám óz ara baylanıslı qubılıslar bolıp esaplanadı. Olardı tek bir baǵdar sheńberinde emes, al biologiyalıq, psixologiyalıq, sociallıq, ekonomikalıq hám huqıqıy faktorlar birliginde úyreniw zárúr. Bul másele boyınsha tereń ilimiy izertlewler alıp barıw, ámeliy baǵdarlamalar islep shıǵıw hám keń jámiechiliktiń sanasın arttırıw arqalı zorlıqsız, ádil hám adamgershilikli jámiet qurıw múmkin. Agressiya hám zulımlıq fenomenin jáne de keńirek ilimiy sheńberde kórip shıǵıw ushın olardıń neyropsixologiyalıq tiykarlarına múrájat etiw maqsetke muwapıq.

Zamanagóy izertlewler sonı kórsetedi, insan miyinin ayırım strukturaları agressiv reakciyalardı qáliplestiriwde áhmiyetli rol oynaydı. Atap aytqanda, amigdala qorqıw hám qáwip signalların qayta islewde qatnasadı, prefrontal korteks bolsa impulslerdi qadaǵalaw hám qarar qabıl etiw procesin basqaradı. Eger prefrontal korteks iskerligi jeterli dárejede rawajlanbaǵan yamasa stress sebepli waqtınsha tómenlegen bolsa, shaxs óziniń agressiv impulslerin basqarıwda qıyınshılıq kórsetiwi múmkin.

Usı tárepten qaraǵanda agressiyanı basqarıw tek ǵana ádep-ikramlıq tárbiya yemes, al neyropsixologiyalıq rawajlanıw menen de baylanıslı. Balalıq dáwirinde bastan keshirilgen travmatikalıq tájiriybeler de keyingi agressivlik minez-qulıqqa tásir kórsetiwi múmkin. Turaqlı qorqıw, fizikalıq yamasa ruwxıy zorlıq sharayatında ósken bala qorshaǵan ortalıqtı qáwipli dep qabıl etedi hám qorǵanıwdıń tiykarǵı usılı sıpatında agressiyanı tańlaw itimalı artadı. Bul process sociallıq úyreniw teoriyası menen únles bolıp, bala úlkenlerdiń is-háreketlerin baqlap, olardı ózlestiredi. Eger ortalıqta mashqalalar zorlıq arqalı sheshilse, bwl model bala sanasında normal qubılıs sıpatında bekkemlenedi. Zulımlıqtıń psixologiyalıq mexanizmlerinen biri degumanizaciya procesi esaplanadı. YAǵnıy zulımlıqtı ámelge asırıwshı shaxs yamasa topar jábirleniwshini "tolıq insan" sıpatında emes, al tómenirek statustaǵı maqluqat sıpatında qabıl etedi.

Bul bolsa hújdanlı tosıqlardı azaytadı hám zorlıqtı aqlaw imkaniyatın beredi. Tariyxta hár qıylı urıslar hám sociallıq soqlıǵısıwlarda áyne de gumanizaciya propagandası arqalı ǵalaba zulımlıq ámelge asırılǵan. Sonıń ushın da insan qádir-qımbatın universal qádiriyat sıpatında úgit-násiyatlaw zulımlıqtıń aldın alıwda áhmietli orın ieleydi. Agressiya hám zulımlıq ortasındaǵı baylanıstı sociallıq ierarxiya kontekstinde de kóriw múmkin. Iyerarxiyalıq strukturada joqarı lawazımǵa iye shaxs yaki topar óz poziciyasın saqlap qalıw ushın basım ótkeriw itimalı bar. Bunday jaǵdaylarda agressiya jeke sezimnen kóre kóbirek paydanı qorǵaw quralına aylanadı. Bul bolsa zulımlıqtıń institucionallıq qáliplesiwine alıp keledi. Agressiyanıń jáne bir áhmiyetli tárepi - onıń ishki hám sırtqı kórinisleriniń bar ekenliginde. Geyde shaxs ashiq agressiyanı kórsetpeydi, biraq ishki dushpanlıq hám jek kóriwshilik sezimin saqlap qaladı. Bul bolsa passiv-agressiv is-háreketlerde, máselen, bilqastan keshigiw, juwapkershilikti orınlamaw yaki jasırın sabotajda kórinisi múmkin. Sırtqı kózqarastan tınısh kóringen bunday is-háreketler de jámáátlik múnásibetlerge zıyan keltiredi. Zulımlıqtıń dawamlılıǵı onıń eń qáwipli táreplerinen biri. Uzaq múddetli basım astında jasaǵan adamda "úyretilgen ázzilik" jaǵdayı qáliplesiwi múmkin. Bunda jábirleniwshi óz jaǵdayın ózgertiw múmkinligine isenbey qaladı hám passiv bolıp qaladı.

Bul bolsa zulımlıq sistemasınıń bekkemleniwine xızmet etedi. Sonıń ushın jábirleniwshilerdi qollap-quwatlaw, olardı huqıqıy hám psixologiyalıq jaqtan qorǵaw oǵada áhmietli. Agressiya hám zulımlıq máselesinde ǵalaba xabar qurallarınıń roli de úlken. Sensatsion jańalıqlar hám zorlıqtı dramatik tárizde sáwlelendiriw geyde agressiyanı normallastırıwı múmkin.

Sonıń menen birge, unamlı úlgilerdi kórsetiw, tınıshlıq súyiwshi baslamalardı úgit-násiyatlaw jámietlik sanasına konstruktivlik tásir kórsetedi. Mediada juwapkershilikli qatnas sociallıq turaqlılıqtı bekkemlewge xızmet etedi. Bilimlendiriw sistemasında konfliktologiya hám sóylesiw mádeniyatın úyretiw agressiya profilaktikasınıń nátiyjeli baǵdarı bolıp tabıladı. Studentler arasında tartıslardı húrmet tiykarında alıp barıw, hár qıylı pikirlerdi qabıl etiw kónlikpesin qáliplestiriw keleshekte zorlıq etiw itimalın azaytadı. Sonday-aq, sociallıq-emocional bilimlendiriw baǵdarlamaları balalarǵa óz sezimlerin ańlaw hám basqarıwdı úyretedi.

Agressiya hám zulımlıqtıń aldın alıwda jámiechiliktiń qatnasıwı da áhmietli. Puqaralıq jámieti institutları, mámleketlik emes shólkemler hám volontyorlıq háreketleri zorlıqqa qarsı gúresiwde belsene rol atqaradı. Olar jábirleniwshilerge járdem kórsetedi, huqıqıy sawatlılıqtı arttıradı hám sociallıq qadaǵalawdı kúsheytedi. Jámiyettiń biypárwa bolmawı zulımlıqtıń jasırınıp qalıwına jol qoymaydı.

Usı orında, agressiya hám zulımlıqtı tek ǵana unamsız kubılıs sıpatında emes, al sociallıq ózgerislerge túrtki beriwshi faktor sıpatında da kóriw múmkinligi haqqında ayırım teoriyalar bar.

Tariyxta ádalacızlıqqa qarsı narazılıq háreketleri geyde keskin formalarda kóringen. Biraq konstruktiv sociallıq ózgeris zorlıq emes, al sanalı hám huqıqıy gúres arqalı turaqlı nátiyje beredi.

Sol sebepli agressiv energiyanı sociallıq reformalarǵa baǵdarlaw máselesi áhmietli bolıp esaplanadı.

Juwmaq

Juwmaqlap aytqanda, agressiya hám zulımlıq insan ómiri hám jámiettiń rawajlanıwına ayrıqsha qáwip tuwdıratuǵın faktorlar bolıp esaplanadı. Olardı tereń ilimiy tallaw, sebeplerin hám aqıbetlerin anıqlaw jáne profilaktikalıq ilajlardı islep shıǵıw turaqlı hám ádil jámiet qurıwdıń áhmietli shárti bolıp esaplanadı. Agressiyanı basqarıw hám zulımlıqtı saplastırıw arqalı insan qádir-qımbatı, erkinligi hám huqıqların qorǵaw múmkin. Bul máseleni kompleksli qatnas tiykarında úyreniw hám ámeliy ilajlar kóriw zamanagóy jámiettiń tiykarǵı wazıypalarınan biri bolıp qaladı. Agressiya hám zulımlıq adamzat tariyxında túrli kórinislerde payda bolıp kelgen quramalı sociallıq-psixologiyalıq hádiyseler bolıp esaplanadı. Olardıń kelip shıǵıwı kóp faktorlı bolıp, biologiyalıq predispoziciya, psixologiyalıq keshirmeler, sociallıq ortalıq, ekonomikalıq sharayat hám mádeniy qádiriyatlar menen úzliksiz baylanıslı. Agressiya kóbinese individual dárejede júzege shıǵatuǵın emocionallıq reakciyanı ańlatqan bolsa, zulımlıq onıń sistemalı, dawamlı hám kúsh teńsizligine tiykarlanǵan forması sıpatında kórinedi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Lobato, Roberto M., et al. "From oppression to violence: The role of oppression, radicalism, identity, and cultural intelligence in violent disinhibition." Frontiers in psychology 9 (2018): 1505.
2. Rodwell, John, Defne Demir, and Rebecca L. Flower. "The oppressive nature of work in healthcare: predictors of aggression against nurses and administrative staff." Journal of Nursing Management 21.6 (2013): 888-897.
3. Abraham, Munazza. Oppression and Anti-Oppression in Clinical Psychology. Diss. University of Maryland, Baltimore County, 2024.
4. Aziza, Turemuratova. "KONFLIKT VA UNING KELIB CHIQISH SABABLARI." Новости образования: исследование в XXI веке 3.32 (2025): 465-467.
5. Туремуратова, А. Б. "ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙНАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ФОРМИРОВАНИИ МИРОВОЗЗРЕНИЯ МОЛОДЕЖИ." Мировая наука 6 (75) (2023): 125-129.
6. Turemuratova, A. B. "TA'LIMDA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA O'QUVCHIYOSHLARNING KOLLOBORATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI." Inter education & global study 3.4 (2025): 242-250.
7. Turemuratova, A., and N. Tureniyazova. "The program of using modern pedagogical methods in the higher education system and the problems of improving pedagogical skills." Science and innovation 2.B10 (2023): 373-377.

8. Turemuratova, Aziza, Rita Kurbanova, and Barno Saidboyeva. "Educational traditions in shaping the worldview of young people in folk pedagogy." Modern Science and Research 2 (2023): 318-322.
9. Turemuratova, A., U. Uzakbaeva, and D. Nuriyeva. "Basic concepts of family psychology and overcoming psychological problems." Modern Science and Research 4.4 (2025): 104-109.
10. Jarilkapovich, M. A. "The Role of Modern Education and The Teacher’s Pedagogical Skills in The Application of Pedagogical Teaching Methods." International Journal of Pedagogics 5.04 (2025): 266-268.
11. Turemuratova, A., and J. Asamatdinova. "Talabalar qadiriyatqa bag'darlang'anliqti rivajlantiruwda auditoriyadan tis shinig'iwlardin'roli." (2021).
12. Turemuratova, A. "Har bir xalqning o'z qadriyati bor." (2021).
13. Turemuratova, A., and B. Temirbekov. "Mustahkam oilani shakllantirishda yoshlarda naql-maqollardan foydalanishning tarbiyaviy-psixologik ahamiyati." (2022).
14. Turemuratova, A. "USE OF EDUCATIONAL TRADITIONS OF FOLK PEDAGOGY IN FORMING YOUTH WORLD VIEW." Мировая наука 6 (2023): 75.
15. Turemuratova, A. "EDUCATIONAL TRADITIONS IN THE FORMATION OF YOUNG PEOPLE'S WORLD VIEW IN FOLK PEDAGOGY." (2023).